

การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น
**The Participatory Administration in the Development of the Sufficiency
Economy Villages in Khao Suan Kwang District
Khon Kaen Province**

ภัสรพรรณ แสนหล้า,
สุรศักดิ์ จันทลา และ สุนทร สายคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
**Pasarapun Sanla,
Surasak Janthra and Sunthon Saikham**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E mail : pasarapun.s@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น (2) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวนกวาง จำนวน 26 หมู่บ้าน จำนวน 375 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า :

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

2) แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ทั้ง 4 ด้าน พบว่า

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ควรบูรณาการระหว่างหน่วยงานราชการ ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน ให้ทุกภาคส่วนร่วมกันทำงานกับภาครัฐอย่าง เสมอภาค

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ รับฟังความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน และหาจุดนำร่อง (kick off) เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงานระดับอำเภอ

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สร้างความเป็นเครือข่ายระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน และชุมชน ให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจถึงผลประโยชน์จากโครงการ

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล กำหนดผู้รับผิดชอบในการกำกับระบบและ กลไกการทำงานร่วมกัน มีระบบตรวจสอบการบริหารการจัดการภายใน และการตรวจสอบบัญชีจากหน่วยงาน ภายนอก

คำสำคัญ : การบริหารแบบมีส่วนร่วม; การพัฒนา; หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

Abstracts

The objectives of this research were: (1) to study the participatory administration in the development of sufficiency economy villages, Khao Suan Kwang District, Khon Kaen Province; (2) to propose guidelines for the participatory administration in the development of sufficiency economy villages in Khao Suan Kwang District. This study was conducted employing a mixed research method. The samples were 375 participants, selected by simple random sampling from 26 sufficiency economy villages in Khao Suan Kwang District. The key informants selected by purposive sampling were 12 participants. involved in driving the development of sufficiency economy villages in Khao Suan Kwang District. The statistics used in the data analysis were: Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation. The obtained data were interpreted by the content analysis.

The research results were as follows:

1) The participatory administration in the development of sufficiency economy villages in Khao Suan Kwang in overall aspect and every studied aspect was statistically rated at a high level. The aspect with the highest mean was 'participation in receiving benefits,' followed by 'participation in monitoring and evaluation,' 'participation in decision making.' The aspect with the lowest mean was 'participation in the operation.'

2) The guidelines for the participatory administration in the development of sufficiency economy villages in Khao Suan Kwang District in four aspects were as follows:

1. Participation in decision making: the integration and collaboration between government agencies and networks inside and outside the community should be conducted to allow all sectors to work together with the government equally.

2. Participation in operations: community should be involved in government operations to listen to the opinions and needs of the people, and find a pilot point (kick-off) to clarify operations at the district level.

3. Participation in receiving benefits: a network between government agencies, the private sector, and the community should be created so that the community has a thorough knowledge and understanding of the benefits from projects.

4. Participation in monitoring and evaluation: the responsible person for directing the system and mechanisms for working together should be determined. There should be an internal management audit system and auditing from external agencies.

Keywords: Participatory administration; Development; Sufficiency economy villages.

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราโชวาทในเรื่องการพัฒนาประเทศ ตอนหนึ่งว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นอันพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขั้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด”(พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดีที่ 18 กรกฎาคม, 2517) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ยึดหลักทางสายกลางชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับให้ดำเนินไปในทางสายกลาง มีความพอเพียง และเตรียมพร้อมต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยอาศัยความรู้รอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน สู่การดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืนที่ทรงปรับปรุงพระราชทานเป็นที่มาของนิยาม "3 ห่วง 2 เงื่อนไข" ประกอบด้วยความ "พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน" บนเงื่อนไข "ความรู้" และ "คุณธรรม"และนำไปสู่แผนการพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบในรูปแบบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยใช้หลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำทาง โดยวางยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้งหมด 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ (2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมลดและความเหลื่อมล้ำในสังคม (3) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (4) ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน (5) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน และ (6) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย โดยมีมติในการพัฒนานั้นได้กำหนด

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาให้มีรายละเอียดที่ชัดเจนสอดคล้องกับเงื่อนไขและปัจจัยแวดล้อมในช่วงเวลานั้นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560 : 5)

กรมการพัฒนาชุมชน ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชน คือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง คือ การจัดการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน ประชาชนให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงและอยู่ดีมีสุข ด้วยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมหมู่บ้านหรือชุมชน ให้มีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักการการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาเพื่อตนเอง ตามแนวคิดประชาชนเป็นศูนย์กลางด้วยการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้วิถีประชาธิปไตย กิจกรรมสร้างความรัก ความเข้าใจ ความสามัคคีในหมู่บ้าน (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2562 : 7)

จังหวัดขอนแก่น ดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในปีที่ผ่านมาในพื้นที่ทั้งหมด 26 อำเภอ รวมทั้งสิ้น 807 หมู่บ้าน อำเภอเขาสมบวงดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจนถึงปัจจุบัน มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ดำเนินการแล้วรวมทั้งสิ้น 26 หมู่บ้าน ทั้งหมด 56 หมู่บ้าน จากข้อมูลรายงานแผนการพัฒนาอำเภอเขาสมบวง 5 ปี พ.ศ. 2561 – 2565 พบว่าผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรเครือข่าย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ยังขาดการบริหารจัดการตนเองอย่างเข้มแข็ง ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงขาดความต่อเนื่องในการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต ระบบการบริหารจัดการชุมชนขาดความเชื่อมโยงและการบูรณาการร่วมกัน ทำให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ไม่เป็นไปตามแผนงานและโครงการเท่าที่ควร ทำให้การพัฒนากิจกรรมต่างๆในชุมชนประสบผลสำเร็จได้น้อย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงควรมีรายงาน/ผลการวิจัย/ข้อสรุปที่เป็นปัญหาอื่น ๆ มาเสริมให้เกิดความชัดเจน และมีอ้างอิงก่อนแล้วจึงตามด้วยสภาพปัญหาของอำเภอเขาสมบวง จะทำให้มองเห็นสภาพปัญหาชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสมบวง จังหวัดขอนแก่น เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อความ “อยู่เย็น เป็นสุข” โดยจะนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสนกวาง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสนกวาง จังหวัดขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ (Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสนกวาง จำนวน 26 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 16,924 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสนกวาง จำนวน 375 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) (ธีรวุฒิ เอกะกุล), 2543 : 6) โดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan

1.3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารชุมชน นักพัฒนาชุมชนและผู้นำชุมชน จำนวน 12 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยประกอบด้วยวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสนกวาง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบปลายเปิด (Open – ended Questionnaire)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการเข้าอาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพในชุมชน และการเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน โดยวิเคราะห์หาจำนวน และค่าร้อยละ

3.2 วิเคราะห์หาระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสนกวาง จังหวัดขอนแก่น โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ทั้งโดยรวมและรายด้านตามวิธีการของลิเคิร์ต แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ

3.3 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมารวบรวมโดยอุปมัยวิธีมาสรุปเป็นข้อมูลผลการวิจัย

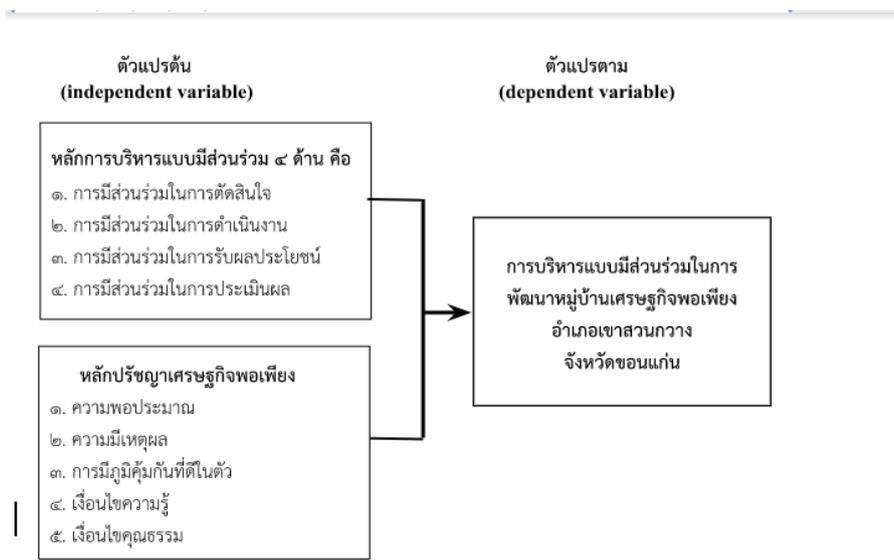
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) ค่าความสอดคล้อง (IOC: Index of Consistency) ของแบบสอบถาม และ 2) ค่าความเชื่อมั่น (α =Alpha coefficient) ของแบบสอบถาม

4.2 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ 1) ความถี่ (Frequency) 2) ค่าร้อยละ (Percentage) 3) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ 4) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง “การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสนกวาง จังหวัดขอนแก่น” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (dependent Variables) ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอลำสนกวาง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมและรายด้าน

ตารางที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมและรายด้าน

(n = 375)

การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับการมีส่วนร่วม			อันดับที่
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.13	. 50	มาก	3
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.03	. 39	มาก	4
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.29	. 29	มาก	1
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	4.20	. 43	มาก	2
รวมเฉลี่ย	4.16	. 34	มาก	

จากตารางที่ 1 การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอลำสนกวาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$, S.D. = . 34) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=4.29$, S.D. = . 29) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ($\bar{X}=4.20$, S.D. = . 43) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\bar{X}=4.03$, S.D. = . 39)

2. แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอลำสนกวาง จังหวัดขอนแก่น

1) แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนใหญ่โครงการของภาครัฐ เกิดจากหน่วยงานส่วนกลางที่ได้นำโครงการลงมาให้หน่วยงานระดับภูมิภาคได้ดำเนินการปฏิบัติ บางกิจกรรมไม่ได้ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ประชาชนจึงไม่ได้เห็นความสำคัญ ตั้งแต่แรก ดังนั้นควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานราชการ ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมกันทำงานกับภาครัฐได้อย่างเสมอภาค ควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม คือ

ชี้แจงวัตถุประสงค์การพัฒนาหมู่บ้านให้ภาคีเครือข่ายได้เข้าใจทุกภาคส่วน และมอบหมายภารกิจตามบทบาทอำนาจหน้าที่ของภาคีเครือข่ายนั้นๆ ให้ช่วยหนุนเสริมในการพัฒนาต่างๆ ร่วมกันตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนเอง ส่งเสริมการจัดทำประชาคมในชุมชนตามหลักประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง และชี้แนะแนวทางสร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของและตัดสินใจด้วยตนเอง สร้างความมั่นใจและความเป็นไปได้ว่าสามารถทำได้จริง ควบคู่ไปศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ และศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ สนับสนุนให้คนในชุมชนลุกขึ้นทำกิจกรรมเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคต สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ชุมชนร่วมกันตัดสินใจคัดเลือกโครงการที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของพื้นที่ ตรงกับความต้องการของชุมชนที่แท้จริง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน กับองค์กรภาคี กับหมู่บ้านอื่นๆ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดเครือข่ายช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผู้นำชุมชน ควรมีบทบาทในการนำประชาชนในหมู่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายการทำงาน เริ่มตั้งแต่ร่วมค้นหาปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และแนวทางต่างๆ ที่อาจนำมาใช้แก้ไขปัญหา ซึ่งตั้งอยู่บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชนอย่างทั่วถึง และคนในชุมชน ควรให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และเห็นประโยชน์ของชุมชนมากกว่าประโยชน์ของตนเองมากขึ้น

2) แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ควรให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ของภาครัฐ เพื่อให้มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยให้ความสำคัญในการจัดงบประมาณให้มีความเหมาะสมในการพัฒนากิจกรรมโครงการ ควรรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน โดยมีระบบการวิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนสถานะครอบครัว รายได้ อย่างถูกต้อง และนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการจัดโครงการ และพัฒนาต่อยอดเพิ่มพูนทักษะการดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตามศักยภาพและความสนใจของคนในชุมชน สร้างเสริมทักษะด้านต่างๆ ให้เกิดความหลากหลาย ส่งเสริมการรวมกลุ่มในชุมชน พิจารณาความเป็นไปได้ของกลุ่มสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนเดิมในชุมชน สนับสนุนด้านการตลาด ความรู้ อุปกรณ์ สถานที่จำหน่ายสินค้า พร้อมทั้งขยายผลไปยังกลุ่มต่างๆ ควรหาจุดนำร่อง (kick off) ในการทำเป็นตัวอย่าง ให้ชุมชนอื่นๆ ได้เข้ามาเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินงานระดับอำเภอ และควรให้ภาคีเครือข่าย วางกรอบแนวทางการดำเนินงานให้ชัดเจน เพื่อหน่วยงานจะได้ทราบว่าต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง สามารถร่วมกันขับเคลื่อนโครงการหรือกิจกรรม ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง พัฒนาทักษะการผลิตที่ทันสมัย เพิ่มพูนองค์ความรู้ เช่น การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เป็นต้น ควรส่งเสริมด้านการตลาดในการหาแหล่งจำหน่ายสินค้าให้กับคนในชุมชน และทุนในการประกอบอาชีพ ผู้นำชุมชน ควรสื่อสารทำความเข้าใจ เพื่อจะได้ชักจูงให้คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติตามกิจกรรม และผลักดันให้สมาชิกในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามหลักประชาธิปไตย เพื่อให้คนในชุมชนได้รับรู้ และเข้าใจวิธีการต่างๆ ของระบอบนี้ได้ถูกต้อง ควรมีความ

เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีความคิดที่จะร่วมมือในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยคิดถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมในหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ การจัดทำธนาคารขยะ การคัดแยกขยะ กิจกรรมคัดแยกแลกซื้อ หรือกิจกรรมการออมเงิน เป็นต้น และควรมีการสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าตอบแทน และค่าเบี้ยประชุม

3) แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ควรส่งเสริมสนับสนุน สร้างความเป็นเครือข่ายระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน สร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ชุมชนทราบถึงผลประโยชน์จากโครงการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรพัฒนาระบบกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้คนในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ มีการถือหุ้นเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการขาย การจัดทำบัญชีเพื่อแสดงรายการผลประกอบการของกลุ่ม และขยายผลไปยังกลุ่มอื่นๆ ควรมีความชัดเจนในเรื่องผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการด้านต่างๆ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน เพื่อให้ทุกคนได้ร่วมกันรับผิดชอบและตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกัน ควรมีระเบียบข้อบังคับในการทำกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่ชัดเจนภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐร่วมกับชุมชน โดยใช้เวทีประชาคมสร้างการรับรู้ให้คนในชุมชนทราบเพื่อแสดงประโยชน์ที่เกิดขึ้น ส่งเสริมองค์ความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่มให้เกิดความเป็นธรรม และหาหรือแนวทางการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ชุมชน ควรมีการเพิ่มสมาชิกกลุ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อกระจายผลประโยชน์ให้เกิดความยั่งยืน คนในชุมชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ควรต้องใจรักและมีความสมัครใจ ควรมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความเสียสละ และมีความรับผิดชอบร่วมกัน และคณะกรรมการบริหารกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม ควรมีการรายงานผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ ให้สมาชิกในกลุ่มทราบ ดำเนินงานด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่ม

4) แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ควรส่งเสริมสนับสนุน เยี่ยมเยียน แนะนำให้กำลังใจ สอบถามข้อมูล สร้างความเป็นเครือข่าย และสร้างความร่วมมือในด้านต่างๆ ในชุมชน ควรจัดให้มีผู้รับผิดชอบในการกำกับระบบและกลไกการส่งเสริมการทำงานร่วมกัน มีระบบตรวจสอบการบริหารจัดการภายใน และการตรวจสอบบัญชีจากหน่วยงานภายนอก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมติดตามตรวจสอบโครงการหรือกิจกรรมมากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงการทำงาน ให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการ และควรแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงานทั้งภาครัฐและชุมชน โดยมีเอกสารในการติดตามประเมินผลเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อสร้างการยอมรับให้กับชุมชน และควรประสานให้การเรียนรู้และติดตามให้คำแนะนำ การเคลื่อนไหวของกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่พบในชุมชน ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการติดตามประเมินผลงานการ

ดำเนินงานของงบประมาณที่ลงในการบริการสาธารณะให้หมู่บ้านของตนเอง และคนในชุมชนควรเข้าร่วมประชาคมรับฟังความคิดเห็นแล้วดำเนินการตามมติที่ได้ตกลงร่วมกันในการประชุม พร้อมทั้งบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ควรสร้างความสัมพันธ์เครือข่ายในชุมชน เพื่อสะดวกต่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกิจกรรมต่างในชุมชน เกิดกระบวนการติดตามและประเมินผลมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวน กวาง จังหวัดขอนแก่นผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

จากการศึกษาวิจัย ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวน กวาง จังหวัดขอนแก่น แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับแรก คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนเห็นว่าการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน อาจเป็นเพราะนโยบายระดับกระทรวง โดยกระทรวงมหาดไทย มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน ได้นำเสนอหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชน (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2562 : 6) ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาผู้นำชุมชน โดยส่งเสริมให้หมู่บ้าน/ชุมชนเดินตามรอยเท้าพ่อสู่วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยหลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาเพื่อตนเอง โดยมีรูปธรรมของความพอเพียงตามเกณฑ์ 6 ด้าน 1) การลดรายจ่าย 2) การเพิ่มรายได้ 3) การออม 4) การเรียนรู้ 5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และ 6) ด้านการเอื้ออารีต่อกัน โดยผู้บริหารระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ได้ให้ความสำคัญกับการทำงานเคียงข้างประชาชน มุ่งเน้นการขับเคลื่อนด้วยการบูรณาการในระดับพื้นที่ (Area-Based) ยึดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเป้าหมายในการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีกลไกขับเคลื่อนระดับผู้ปฏิบัติ โดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนดำเนินการกระตุ้นความคิด สร้างความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนเอง ทำให้คนในชุมชนมีความสนใจและต้องการนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นแบบหรือวิถีในการดำเนินชีวิต มองเห็นประโยชน์ และได้ชักจูงกันร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้คนในชุมชนทราบ เมื่อกลุ่มครัวเรือนต้นแบบนำไปขยายผลก็เป็นแรงผลักดันให้อยากทำตามมากขึ้น ขยายผลไปยังครัวเรือนอื่นๆ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีชีวิตที่สามารถพึ่งตนเองได้ และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ครองตนอยู่ในคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และเจตคติที่ดีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความขยันหมั่นเพียร อดออม อดกลั้น มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อประโยชน์สุขร่วมกันในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญชนก ปะวะละ (2561 : 33) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมี ศรีสุข:กรณีศึกษา

บ้านหนองเผือก อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่าครัวเรือนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต (3 ห่วง 2 เงื่อนไข) ทุกด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีด้านที่มีการนำมาปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านความมีเหตุมีผล ($X = 4.22$) ประชาชนมีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีของชุมชน การดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา การใช้สติปัญญา และเหตุผลไตร่ตรองหาสาเหตุและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยความสามารถไม่ถ่วงความ คิดแบบรอบคอบ มีเมตตาและช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ($X = 4.13$) ประชาชนในชุมชนมีความเชื่อที่ว่า การ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” และจะทำความดีต่อไปเพื่อผลดีต่อตนเองและครอบครัว ประชาชนมีเงินประกันชีวิตหรือเงินฌาปนกิจหักด้วยหนี้สินปัจจุบันเป็นบวก การใช้หลักประชาธิปไตยในการอยู่ร่วมกัน การมีเงินออมเพื่อเป็นทุนสำรองยามฉุกเฉิน และด้านคุณธรรม ($X = 4.02$) สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและพยายามหลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง ผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ระดับมั่งมี ศรีสุข สามารถแยกเป็นรายด้าน ผลการดำเนินงานด้านการออมอยู่ใน ระดับมาก ($X = 4.06$) โดยประชาชนมีช่องทางในการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กลุ่มสัจจะกองทุนหมู่บ้าน หรือธนาคาร รongลงมา คือ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($X = 4.05$) การที่ประชาชนให้ความสำคัญในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างถูกวิธีและด้านความเอื้ออาทร ($X = 4.04$) และงานวิจัยของสุธาวิ กลิ่นอุบล (2562 : 67) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหัวเขาเงิน ตำบลห้วยยางโพน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.24$, S.D. = 0.82) เรียงลำดับ ดังนี้ ด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($X = 4.36$, S.D. = 0.84) รองลงมาได้แก่การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($X = 4.18$, S.D. = 0.98) และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($X = 4.10$, S.D. = 0.70)

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการศึกษาข้อมูลของชุมชนอย่างละเอียด เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินงานที่ชัดเจน มีทิศทางในการดำเนินงานไปทางเดียวกัน รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การทำงานด้านการพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผู้ที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ ผู้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่ให้แก่คนในชุมชนทุกช่วงวัย ได้มีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

- 1) หน่วยงานราชการ ควรให้ประชาชนทุกช่วงอายุเข้ามามีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น และร่วมคิด ตัดสินใจในการเลือกโครงการที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
- 2) หน่วยงานราชการ ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมอย่างทั่วถึง และจัดทำสื่อที่แสดงถึงผลของกิจกรรม รวมถึงข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง
- 3) ผู้นำชุมชน ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ให้คนในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนการพัฒนาหมู่บ้าน และส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความกล้าคิด กล้าแสดงความคิดเห็น ร่วมประเมินผลกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น
- 4) คนในชุมชน ควรพัฒนาทักษะอาชีพของตนเองให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีความทันสมัยอยู่เสมอ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ในหลายๆอำเภอ
- 2) ควรจะศึกษากลุ่มตัวอย่างจากองค์กรที่มีลักษณะโครงสร้างแตกต่างกัน
- 3) ควรจะศึกษาโดยการเพิ่มจำนวน ตัวแปรอิสระให้มีความหลากหลายขึ้น
- 4) ควรศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในมิติสังคม มิติเศรษฐกิจ มิติสุขภาพ มิติการศึกษา และมิติสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- ฉันทชนก ปะวะละ. (2561). การพัฒนาชุมชนต้นแบบตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมี ศรีสุข: กรณีศึกษาบ้านหนองเผือก อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. วารสารเกษตรพระวรุณ. 15 (1), 101-111.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.2560-2579. กรุงเทพมหานคร: วิจารณ์พานิช.
- สุธาวิ กลิ่นอุบล. (2562). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโทน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.